

La precarietat del món de l'art

Del 27 de juny a l'1 de juliol se celebrarà a Barcelona la Fira d'art anomenada Artexpo. Aquesta és l'ocasió per plantejar-se totes les il·legalitats que han denunciat els artistes durant els darrers mesos. Museus com el Guggenheim, però també centres culturals com el de La Caixa s'aprofiten de la precarietat de la situació de l'artista per adquirir no solament les obres d'art sinó també els drets de l'autor.

En el món de l'art visual, els artistes no tenen l'oportunitat de rebre l'aplaudiment de 5.000 espectadors més, així que el barem de reconeixement ha de ser indirecte. Una de les maneres de ser reconegut és tenir obra en una col·lecció d'art institucional o privada de referència. És el cas de la col·lecció de La Caixa, que té el patrimoni artístic repartit en el fons de la seva Fundació i en la col·lecció Testimoni, de la financera.

Emperò, La Caixa ha estat acusada per l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC) d'exercir fortes pressions sobre els artistes, directament o a través de la galeria que els representa, en el moment de la compra de l'obra, perquè "renunciïn als seus drets d'autor i, encara pitjor, els cedixin a la Caixa".

Segons l'AAVC, "la pretensió de La Caixa vulnera no només els drets d'autor dels artistes protegits dins del marc de la Constitució espanyola sinó que a més, donada la naturalesa de la pressió, condiona l'adquisició de les obres al fet d'obtenir, per la via de cessió, els drets econòmics que segons la Llei [Llei de Propietat Intel·lectual del 1987, text refós del 1992] només corresponen al seu autor o autora". I no seria una cosa d'abans d'ahir o un cas esporàdic, indi-



El Centre Cultural del Palau Macaya de Barcelona, seu de la Fundació La Caixa.

ca Florenci Guntín, secretari general de l'AAVC.

Guntín afirma que La Caixa vol comprar dues coses que no tenen res a veure l'una amb l'altra: "d'una part l'obra d'art, el suport físic, i de l'altra els drets d'autor." I ho fa en el moment de la compra, per pressionar en el seu tancament. Guntín recorda que la majoria d'institucions públiques o privades sense ànim de lucre que treballen en el món de l'art respecten els drets d'autor i gaudeixen de convenis de reducció de tarifes. Enmig d'elles, apareix La Caixa, "que no qüestiona els drets d'autor, no

és que no vulgui pagar, és que vol els drets d'autor, per explotar-los ella. La Caixa reconeix que hi ha un dret legítim, però el vol per a ella i l'aconsegueix a través d'un acte d'usurpació". I el capdavanter de l'AAVC recorda la definició d'usurpar que fa el *Diccionari General de la Llengua Catalana*: apropiar-se sense dret.

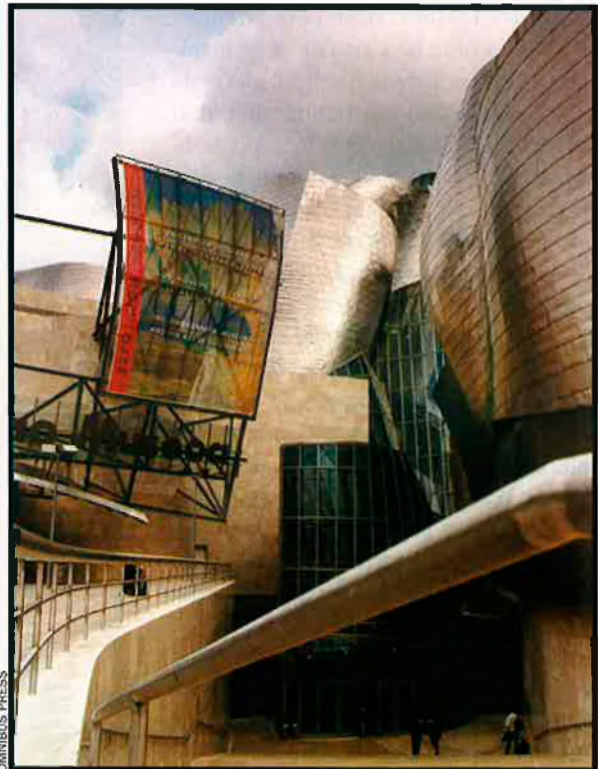
L'assumpte, el va destapar la VEGAP (Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos), que gestiona els drets d'autor dels artistes, i té uns 1.200 socis en l'estat i uns 40.000 en tot el món. VEGAP es va adreçar als serveis jurídics de La Caixa, sense que hi hagués cap modificació en la seva actitud, segons Javier Gutiérrez, capdavanter general d'aquesta entitat. Gutiérrez afirma tenir constància d'una vintena d'obres afectades, en els darrers dos anys. L'artista cedia els drets en alguns casos per quaranta anys i en altres sense limitació temporal. Segons Gutiérrez, hi ha diversos contractes de compravenda, en els quals es parla de cessió de drets. En vistes que el resultat no avançava en absolut, més recentment l'AAVC s'ha posat en contacte amb La Caixa i fins i tot amb el seu president, Josep Vilarasau, per exposar-li el tema i reclamar que abandoni aquesta pràctica. L'objectiu de l'AAVC és que La Caixa posi punt final a aquest conflicte", segons Guntín, que "sap" la manera més senzilla de fer-ho: "És posar-se en contacte amb l'AAVC i firmar un conveni en què es compromet a no demanar més cessions de drets."

Per escrit. La Caixa, de moment, prefereix dir poc i per escrit: una nota de premsa titulada "Les obres d'art de les col·leccions de La Caixa i de la seva fundació són adquirides ajustant-se a la més estricta legalitat vigent", en què es comença per informar que La Caixa i la seva Fundació no han rebut ni una sola reclamació dels autors als quals han adquirit obres. Segons el comunicat, totes les obres que componen les col·leccions d'art de l'entitat i de la seva fundació són adquirides en el marc de respecte a la més estricta legalitat, per la qual cosa no tenen fonament les afirmacions realitzades per representants de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya. El

comunicat també nega que s'exerceixi cap tipus de pressió sobre els autors, les obres dels quals són adquirides a través de les galeries d'art, de manera que no hi ha cap contacte directe amb ells. Ni La Caixa ni la seva Fundació obtindrien cap benefici ni cap compensació material per la realització i divulgació de les seves exposicions.

L'AAVC no posa en dubte que La Caixa és una institució de referència en la difusió artística i en la constitució de col·leccions d'art contemporani, ni la feina desenvolupada en les seves sales del Centre Cultural del Palau Maricaya de Barcelona i en les que té obertes en diferents ciutats catalanes i de l'estat. Reconeix l'excepcionalitat del fons d'art internacional, estatal i nacional que conforma la col·lecció de la Fundació La Caixa i l'abast de les adquisicions que s'integren en la col·lecció "Testimoni de la financera". El fet és que, del que s'indica més avall del citat comunicat de La Caixa, es desprèn que hi ha hagut cessió d'algun tipus de drets: "La cessió de determinats drets per part dels autors no té caràcter exclusiu i va adreçat sempre a complir els objectius de difusió i promoció de les exposicions organitzades dins del programa d'arts plàstiques de les dues entitats. Aquestes cessions han estat fetes sempre lliurement pels seus autors, de manera que els drets d'exploatació econòmica i els de caràcter moral no es veuen afectats."

La Caixa indica que no ha deixat de comprar cap obra d'art com a conseqüència de la negativa de cap autor a cedir-li els drets. Florenci Guntín indica que, certament, no es pot afirmar que, si el creador no vol firmar la cessió de drets, La Caixa s'hagi fet enrere en una compra. Benet Rosell, que té obra en les col·leccions de La Caixa, fins ara no té constància d'haver patit cap abús. Per a



El museu Guggenheim de Bilbao també ha tingut problemes amb els drets d'autor dels artistes.

l'artista, la situació de què l'AAVC acusa La Caixa seria abusiva. "Ho ha signat tothom que li han comprat una obra", indica el lleidatà, a qui La Caixa va adquirir l'obra fa prou temps perquè ja no sàpiga on està el document. "Vaig signar perquè era una cosa que feien totes les galeries", indica.

Susana Solano també té obra comprada per La Caixa. Però Solano es va negar a cedir cap dels seus drets, que li gestiona la VEGAP: "És una qüestió més entre institucions que entre artistes." L'escultora explica que també es va trobar amb el mateix litigi amb el Guggenheim de Bilbao, "i també em vaig negar a acceptar".

La Caixa no és, doncs, l'única institució que té problemes amb els drets d'autor dels artistes. Sense sortir de Catalunya, la Generalitat de Catalunya també s'ha trobat una situació pareguda. Les associacions d'artistes ho van denunciar davant el Síndic de Greuges, que va treure un informe que era favorable a la tesi dels artistes, i ara la Generalitat compleix amb la legislació de manera escrupolosa.

Artexpo. La influència de la primavera sobre el món de l'art també es manifesta en el conflicte d'Artexpo, que en la seva sisena edició ha establert un criteri de selecció més rigorós, per poder-hi participar. Per decisió del nou comitè organitzador, s'ha creat enguany també un nou comitè de selecció, format per diferents professionals del sector, que ha examinat totes les propostes que s'han presentat per participar en el saló. El resultat ha estat que s'ha acordat no acceptar la participació de 46 de les galeries preinscrites per aquesta edició. Els seleccionadors, professionals del món de l'art, van considerar que les propostes que havien presentat les galeries no s'adiuen als nous criteris de valoració establerts en l'actual etapa d'Artexpo. Que no tenien prou nivell, vaja.

A la fira, que enguany se celebrarà en el palau número 1 de Fira de Barcelona entre el 27 de juny i l'1 de juliol, finalment hi participaran 80 expositors, 69 de l'estat i 11 d'internacionals. Les galeries d'art escollides són gairebé una tercera part de les 150 que van poder optar a un estand en l'edició del certamen l'any passat. Arnau Puig, des del "comitè de les garrotades", com ell mateix defineix amb ironia el comitè encarregat de selecció d'Artexpo, aclareix ràpidament els criteris que s'han aplicat: "el criteri de la creativitat, el de la modernitat i el de la innovació." Que posa a banda del criteri que s'havia fet servir en les darreres edicions del certamen: "Fins ara, se seguia el criteri de l'amabilitat."

Antoni Niebla, president del Gremi de Galeries d'Art de Catalunya des de fa dos anys i al capdavant del comitè organitzador d'Artexpo d'enguany, coincideix amb el crític d'art en què a Artexpo hi havia un baix nivell, que ell no ha determinat. I se situa ràpidament: "Un president presideix, no decideix." Això no treu que Niebla hagi estat qui ha arribat a la fira quan aquesta supera els sis anys d'experiència, i hagi renovat significativament el comitè seleccionador: "Hi havia una part important del sector que es queixava de falta de qualitat i reclamava un canvi."

La selecció, però, ja existia abans d'aquesta edició d'Artexpo. D'alguna manera. En edicions anteriors, un comitè



La Fira d'art de Barcelona, Artexpo, també és part implicada en la polèmica sobre els artistes. En la seva sisena edició, Artexpo ha establert un criteri de selecció molt rigorós.

de qualitat es limitava a visitar els estands durant el transcurs de la fira. Només que els temps canvien. "Tothom feia la seva aportació, però hem vist que amb això no anàvem enlloc i havíem de ser rigorosos. Sempre costa de dir als altres que no estan al dia, que no segueixen la inquietud del temps que ens correspon", explica Puig. "Vivim altres temps, una altra sensibilitat. Quan Tàpies, Cuixart o Pons començaven, ningú donava un duro per ells", continua el crític d'art, que ha presidit durant una desena d'anys l'Associació Catalana de Crítics d'Art i ho té clar: "Una fira ha de ser per marcar pautes, no per seguir-les. Els no acceptats han demostrat que a ells sí que els interessa Artexpo, perquè gràcies a la fira acrediten la seva mercaderia dolenta i de poca qualitat. Nosaltres ho volem a l'inrevés: que l'art acrediti la fira i no pas que la fira acrediti l'art."

Niebla, que ha estat present amb la seva galeria Barcelona com a expositor a Artexpo quatre anys, recorda també que qualsevol selecció comporta una injustícia. I matisa: "Crec que hi ha hagut ga-

leries que podien estar dins, però han presentat un projecte vinculat a anys anteriors." El galerista indica que "en aquesta vida, l'única mesura que hi ha és la comparança". No s'està parlant d'estils o pràctiques artístiques. "La qualitat no té res a veure amb l'estil."

Artexpo està organitzada per Fira de Barcelona, en col·laboració amb el Gremi de Galeries d'Art de Catalunya. El seu comitè organitzador és completat per diverses institucions, entre les quals hi ha la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona, i representants del comerciants, els crítics d'art i d'història, i les associacions de galeristes balears i italianes. Enguany el saló canvia les dates de celebració, per coincidir amb l'ICOM (Internacional Council of Museums) que portarà a Barcelona 4.000 directors i conservadors de museus de tot el món. Els països estrangers que hi participen són França, Itàlia, Suïssa i Andorra. Es preveu uns 40.000 visitants, si fa no fa la xifra de l'edició de l'any passat. I cap amunt: l'edició d'aquest any ha de ser de transició cap a "la fira que tots desitgem", segons Antoni

Niebla. Perquè, al capdavant, el resultat de la 'línia dura' ha de ser fer créixer Artexpo. "Si la Fira [de Barcelona] com a estructura no agafa por i els que hi han de participar s'adonen que cal ser creatius i innovadors, això tindrà futur", conclou Arnau Puig.

Al marge de la novetat del conflicte, Artexpo presenta enguany un nou espai, anomenat Art Emergent, de 250 metres quadrats i patrocinat per la Secretaria General de la Joventut de la Generalitat de Catalunya. El seu objectiu és potenciar els artistes joves, és a dir, que hagin nascut després de 1965. Cada galeria d'art participant pot presentar un màxim de tres artistes, i de cadascun d'ells es pot exhibir fins a cinc obres. La selecció d'aquests artistes i la disposició de les obres en l'exposició ha anat a càrrec del comissari Joan Bufill. L'espai s'ubicarà en la zona general de galeries, però formant una illa independent en què les obres dels artistes seleccionats es mostraran en forma d'exposició col·lectiva. La modalitat i la tècnica artística és lliure. Entre els participants, es donarà el Premi al Millor Artista Jove, dotat amb 350.000 pessetes.

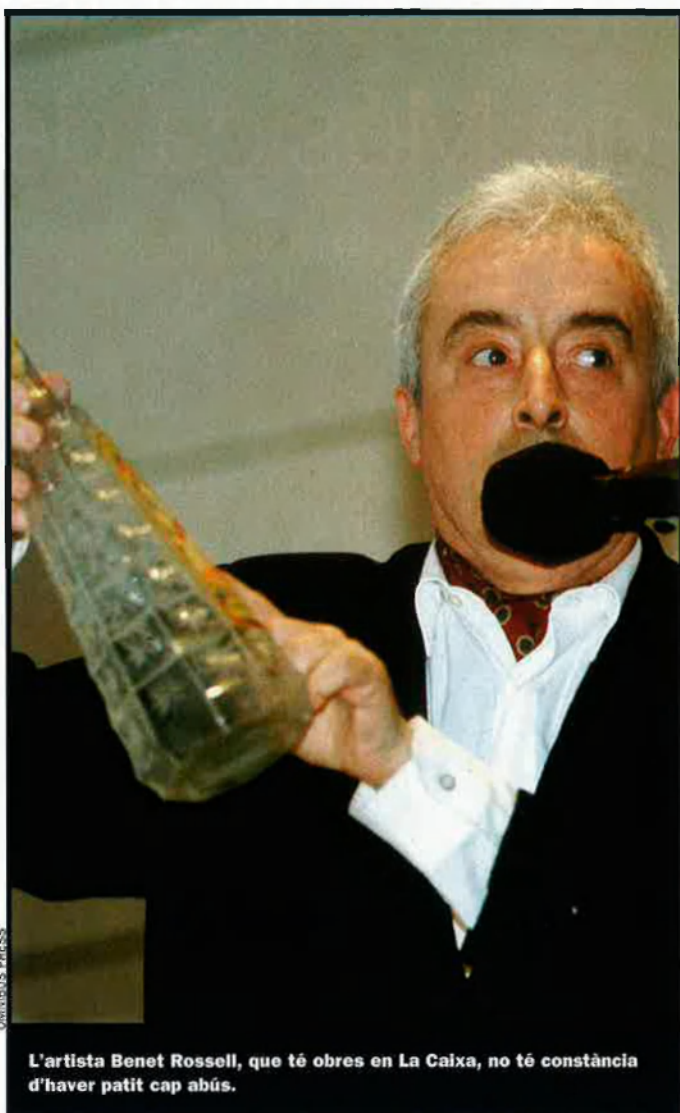
Incentius fiscals. El món de l'art contemporani català viu en un estat d'incertesa. Els artistes tenen sovint el seu primer contacte directe amb les institucions i museus (paguin o no els drets econòmics de l'autor) de manera gratuïta. S'agafa un estudiant de Belles Arts, per exemple, se li dona un manual d'instruccions sobre l'art romànic i se'l posa al capdavant d'un grup de jubilats que espera des de fa una estona en un racó de l'entrada d'un museu, perquè els guïi durant un parell d'hores en una ronda comentada. Tampoc les galeries d'art no poden pagar massa a un recent llicenciat en art perquè agafi el telèfon.

Tota aquesta precarietat té com a rerefons la reforma de la Llei 30/1994, de 24 de novembre, de fundacions i d'incentius fiscals a la participació privada en activitats d'interès general, de la qual recentment n'ha sortit publicat l'esborrany de l'avantprojecte que afecta la seva part de fundacions. (La llei té un segon títol, dedicat als incentius fiscals, del que es preveu que surti l'esborrany

de l'avantprojecte després de l'estiu). I aquesta llei, que regula per primera vegada en la legislació espanyola l'estímul fiscal a les activitats de mecenatge i a les activitats d'interès general que fan les entitats no lucratives, és una de les claus que hauria de tancar la porta de la precarietat. Fins ara, no ho ha fet.

La llei del 1994 va refundre, i en alguns casos va ampliar, els incentius i exempcions fiscals fins aleshores existents. Però no sembla que, quan han passat cinc anys de la seva entrada en vigor, s'hagin aconseguit els resultats esperats. La raó és l'exigüitat dels incentius fiscals fixats —la llei es va *coure* al Ministeri d'Economia i Hisenda—, que han demostrat ser molt restrictius, i no han animat el mercat d'art contemporani a l'estat, tant el col·leccionisme particular com el corporatiu, molt fràgil.

La Llei es va elaborar i es va aprovar quan encara governava el PSOE, i algunes petites modificacions en la part fiscal han estat aprovades posteriorment pel Govern del Partit Popular. L'avantprojecte que la revisa que està més avançat, el de fundacions, no afecta Catalunya, on les fundacions es regeixen per la Llei 5/2001 de 2 de maig de fundacions, que entrarà en vigor el proper 15 de juliol, i que substitueix la llei de 1982. Pel que fa a l'avantprojecte que regula la part substantiva de les fundacions d'àmbit estatal, Raimon Bergós,



L'artista Benet Rossell, que té obres en La Caixa, no té constància d'haver patit cap abús.

secretari general de la Coordinadora Catalana de Fundacions, considera que té dos objectius bàsics: d'una banda, l'esborrany de l'avantprojecte esmentat ofereix més llibertat d'actuació, perquè pro-posa menys intervencionisme de l'administració pública; de l'altra, augmenta la responsabilitat dels òrgans de govern de les fundacions, el que comportarà una més gran exigència en el compliment de les obligacions dels patrons de les fundacions.

Bergós ha participat com a tècnic cridat pel Ministeri d'Economia i Hisenda en l'estudi dels dos avantprojectes citats. I és optimista: abans d'un any hi haurà una nova Llei d'Incentius Fiscals.

Jordi Marlet